

Θέα επίσης μεγαλοπρεπής, ἂν καὶ πάντῃ διάφορος. Αἰπός τι τοῦ Ταυγέτου, ἀμέσως ὀπισθεν τοῦ φρουρίου, τρία ἢ τέσσαρα μίλια μακρὸν, εἶναι μὲ δάσος ἐλατῶν περιβεβλημένον, καὶ τώρα βαθείως χιονοσκεπαστον· τὰς δὲ πλησιεστέρας κατωφρείας τοῦ βουνοῦ ποικίλλουσιν ἀμπελώνες, ἀγροί, καὶ ἐλαιῶνες, ἀνθήκοντες εἰς χωρία τοποθετημένα ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς αὐλῆς τοῦ Παντελεήμονος. Τὸ ὄμμα ἀναβαίνει τέλος εἰς τὴν ὑψίστην κορυφὴν τοῦ Ταυγέτου, κατωτέραν οὐδεμιᾶς τῶν τῆς Πελοποννήσου, μάλιστα δ' ἐπιφανεστέραν ὅποιασδήποτε διὰ τὴν ἀπότομον αὐτῆς ὀξύτητα. Εἰς τὸν Μιστράν δὲν ἤμπόρεσα νὰ μάθω κανὲν ὄνομα τοῦ ὄρους Ταυγέτου, ἐκτός τοῦ κοινοτάτου ἐκείνου, Ἄγιος Ἡλίας, ὅστις, καθὼς ἄλλοτε ὁ Ἀπόλλων, φαίνεται ὑπερῶνυμος εἰς τῶν αἰπῶν τὴν προστασίαν.

Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ λέγει ὁ συνταγματάρχης Leake ὅτι τὰ περίχωρα τῆς Σπάρτης παριστάνουσι τὴν ὑψίστην καὶ ὠραιότατην θεωρίαν, τοιαύτην ὅποια μόλις ἐξισύται εἰς ὅποιονδήποτε μέρος καὶ αὐτῆς τῆς ζωγραφικῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης ἀνεβλάστησε κώμη ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν, ἥτις τὸ παρελθὸν ἔτος συνίστατο ἀπὸ πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα οἴκους, καὶ τινὰς μάλιστα ὠραίους. Αἱ ὁδοὶ εἶναι πλατεῖαι καὶ ὀρθογώνιοι, δένδρα ἐφυτεύθησαν εἰς διάφορα μέρη, καὶ μετ' ὀλίγα ἴσως ἔτη θέλει κατασταθῇ ἡ νέα Σπάρτη μία τῶν ὠραιότατων τῆς Ἑλλάδος κωμῶν.

ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞ ΑΥΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.

ΝΟΜΙΖΟΜΕΝ ἀναγκαῖον νὰ ὀμιλήσωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ Θεάτρου, καὶ περὶ Θεατρικῶν παραστάσεων, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν, θεμελιούμενοι πρὸ πάντων εἰς τὴν παλαιὰν τῶν προπατόρων μας ἱστορίαν.

Πρῶτος, φαίνεται, Θέσπις ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ἀρχαιότερος τῶν τραγικῶν ποιητῶν, εἰσῆξε τὴν ὑπόκρισιν εἰς τὰς Θεατρικὰς παραστάσεις. Ὁ Θέσπις οὗτος, διὰ νὰ παριστάνῃ τὰ ποιήματά του, περιέφερε κινητὸν τι Θεάτρον· ἀλλὰ, κατὰ τὸν Διογένην Λαέρτιον, ὁ σοφὸς νομοθέτης τῶν Ἀθηναίων Σόλων τὸν ἐμπόδισε νὰ παριστάνῃ τὰ σκηνικά ταῦτα δράματα ὡς ψεύδους διδασκλήρια, διὰ τὸν λόγον, φαίνεται, τὸν ὅποιον μᾶς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, ὅτι ἀπὸ τὰς σκηνὰς ἡ ὑπόκρισις αὕτη ἢ τὸ ψεῦδος ἤθελε μεταβῆναι ταχέως εἰς τὰ συναλλάγματα τῶν πολιτῶν· πλὴν, κατὰ δυστυχίαν, ὁ Σόλων δὲν ἤκούσθη τόσο ἀπὸ τοὺς συντοπίτας του.

Ἀκολούθως λοιπὸν ὁ Αἰσχύλος ἐβελτίωσε τὰς σκηνικάς ταύτας παραστάσεις μὲ στολὰς, καὶ ἐπὶ τοῦ Αἰσχύλου οἱ Ἀθηναῖοι κατεσκεύασαν τὸ Θεάτρον τοῦ Βάκχου ἐπὶ ξύλων καὶ ἀπὸ σανιδία· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ Θεάτρον τοῦτο ἐγάλασεν ἑξαφνα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν Θεατῶν, ὁ Περικλῆς τὸ ἀνήγειρε πέτρινον, τοῦ ὁποίου ὁμως αἱ παραστάσεις κατέβηλον τόσο τοὺς φιλοθεά-

μονας Ἀθηναίους, ὥστε ὠφελήθεντες τινὲς δημαγωγοὶ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ταύτην, καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἀγύρριος, κατάρθωσαν ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ χρήματα, τὰ ὅποια ἐσυνάζοντο διὰ τὰς χρεῖας τοῦ πολέμου, τὰ ὅποια καὶ στρατιωτικὰ ὀνομάζοντο, νὰ ἐξοδεύονται διανεμόμενα εἰς τοὺς πολίτας, καὶ νὰ χρησιμεύουσιν εἰς τὰ θεάματα, δηλ. τὰ στρατιωτικὰ χρήματα νὰ γένωσι θεωρικά· καὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, ὅποιος ἤθελε τολμήσειν νὰ προβάλλῃ διὰ νὰ ἐπαναφέρωσι πάλιν τὰ χρήματα ταῦτα εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν, ἡ ζημία του ὠρίζετο θάνατος.

Θέατρα δ' ἔκτισαν ἔπειτα καὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις· ἀλλὰ τὰ θεάτρα ταῦτα ἐξεθῆλυναν τόσο τοὺς Ἕλληνας, καὶ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους, ὥστε εὐρὼν αὐτοὺς ὁ πονηρὸς Φίλιππος προδιατεθειμένους ὡς ἐκ τούτων εἰς τὴν διαφθοράν, καὶ μεταχειρισθεὶς καὶ ἄλλα παρόμοια μέσα, τοὺς διέφθειρε τόσο, ὥστε, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὰς πλειοτέρας συμμαχικὰς πόλεις τῶν, ἐπέτυχεν νὰ νικήσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς νικητὰς τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος, τῶν Πλαταιῶν, τῆς Μυκάλης, κλπ. εἰς τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν κατέστρεψε καὶ τὴν αὐτονομίαν τῶν.

Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἠκολούθησαν καὶ εἰς τὴν Ῥώμην· ἐπειδὴ, δοθέντες οἱ κατακτηταὶ οὗτοι τοῦ κόσμου ἔπειτα εἰς τὰς Θεατρικὰς παραστάσεις, ἔφθασαν εἰς τοιαύτην ἀναισθησίαν, ὥστε νὰ μὴν ἐπιθυμῶσιν ἄλλο, κατὰ τὸν Ἰουβενάκιον, εἰμὴ ἄρτον καὶ θεάτρα· ὅθεν καὶ ὡς ἐκ τῆς ἡδιστῆς τῶν ταύτης καταστάσεως, ὄχι μόνον ἔχασαν τὴν ἀνδρείαν καὶ ἐλευθερίαν τῶν, ἀλλ' ὑπέφεραν καὶ τὸν μεγαλῆτερον ζυγόν. Ἀλλ' ὁμως ἄξιον περιεργείας εἶναι τὸ κτισθὲν τότε ἀπὸ τὸν Σκαῦρον εἰς τὴν Ῥώμην Θεάτρον. Τὸ Θεάτρον τοῦτο ἦτο τρίπατον μὲ διαφόρους στοὰς, εἶχε τριακοσίας τριάκοντα στήλας, ἦτο στολισμένον μὲ ἀνδριάντας ὀρειχαλκίους καὶ ἄλλους, ἐχωροῦσεν ὑπὲρ τὰς 80,000 ψυχὰς· εἰς ἓνα λόγον, εἰς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐξωδεύθησαν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅποτε τὰ πολύτιμα μέταλλα εἶχον σχεδὸν ἑξαπλασίαν τιμὴν, ὑπὲρ τὰ 14,000,000 δρῶμῶν· ἀλλ' εἰς τί ἐχρησίμευσαν ὅλα ταῦτα; ὑποδούλωσιν τῶν Ῥωμαίων καὶ εἰς τὸν ἀφανισμόν Ῥώμης. Καὶ βέβαια, ὅταν λαὸς τις μεταβαίνει τὸν ἡρώισμὸν εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἡδυνάθειαν, καὶ τρόπον τινὰ γυναικωθῇ, ὄχι μόνον χάνει πᾶν γενναῖον αἷσθημα, πᾶν φρόνημα ἐλευθερίας, ἀλλὰ χάνει καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν του ὑπαρξίν, ἐπειδὴ καταντᾷ σχεδὸν ἀδύνατος πλέον εἰς τὸ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ.

Πρώτη λοιπὸν αἰτία τῆς καταστροφῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς παντοδυνάμου Ῥώμης ὑπῆρξαν τὰ θεάτρα.

Τὰς κατακτήσεις δὲ τῆς Ῥώμης κυριεύσαντες διάφοροι βάρβαροι λαοί, ἔφεραν μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν βαρβαρότητα τῶν μόνων, ὡς ἐκπῆς ὁποίας ἀρκετοὺς αἰῶνας ὁ κόσμος, καὶ μάλιστα ἡ δυτικὴ Εὐρώπη, εὕρισκετο εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν· ὁ κόσμος λοιπὸν ἀλλάζας τότε φάσιν, ἥλλαξε καὶ ἥδη, μὲ τὰ ὅποια ὀλίγον ἐσυμβιβά-

ζοντο καὶ τὰ θεάτρα. Ἄλλ' εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι μόλις ἤρχισε νὰ πολιτίζεται ἡ Εὐρώπη, καὶ συγχρόνως σχεδὸν ἤρχισε καὶ νὰ θεατρίζεται. Μένει ὅμως ἀκόμη χωρὶς λύσιν τὸ πρόβλημα, ἂν εἰς τὸν νέον τοῦτον πολιτισμὸν συνεισέφεραν καὶ τὰ θεάτρα, ἢ ἦναι ἀπλῶς κακὸν, ἀδιάσπαστον ὅμως ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν.

Καὶ ὅμως, ἀκολουθοῦντες τὴν ἱστορίαν, βλέπομεν ὅτι κατὰ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα ἀνηγέρθησαν δύο σταθερὰ θεάτρα εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὸ τῆς Πάρμας καὶ τὸ τοῦ Βικεντίου· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἦσαν σχεδὸν κατὰ τὸ σχέδιον τῶν παλαιῶν θεάτρων. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως, κτισθέντα καὶ ἄλλα εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐστεγάσθησαν καὶ ἐτελειοποιήθησαν.

Ὡς πρὸς τὰ εἶδη τῶν θεατρικῶν παραστάσεων, οἱ παλαιοὶ δὲν ἐγνώριζαν ἄλλα εἰμὴ τὸ τραγικὸν καὶ τὸ κωμικόν· οἱ νεώτεροι ὅμως ἐφευρήκαν καὶ ἄλλα εἶδη θεατρικῶν ποιημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἔδωκαν διαφόρους ἄλλας ὀνομασίας· ὠνόμασαν δρᾶμα, τὸ θεατρικὸν ποίημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ὅλως διόλου κωμικὸν ἢ τραγικὸν, καὶ τοῦ ὁποίου τέλος πάντων ἡ λύσις ἔχει σκοπὸν τὴν ἐπιτυχίαν· ὠνόμασαν μελόδραμα, τὸ θεατρικὸν ἐκεῖνο ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνακατωμένα καὶ κωμικά καὶ τραγικά καὶ ἄλλα παράδοξα· ὠνόμασαν ἄλλο εἶδος μικρᾶς καὶ πονηρᾶς κωμωδίας farce*· καὶ ἄλλο vaudeville, τὸ ὁποῖον παριστάνεται διὰ φωνητικῆς μόνον μουσικῆς· καὶ τέλος ὠνόμασαν ὅπεραν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παριστάνεται ὅλον ἀδόκονον καὶ μετὰ μουσικῆς, ἥτις καταλλήλως εἰς τὴν γλῶσσάν μας ἤμπορῶσε νὰ ὀνομασθῇ μελόδραμα, ὡς παριστανομένη μετὰ μέλους, πλὴν ἀνταποκρίνεται καὶ μὲ τὸ ἄλλο εἶδος, τὸ ὁποῖον οἱ Εὐρωπαῖοι ὀνομάζουν οὕτως.

Τὴν ὅπεραν ταύτην Γάλλος τις συγγραφεὺς ὀνομάζει μωρίαν φορτωμένην ἀπὸ μουσικὴν, ὀρχήσεις, μηχανάς, καὶ σκηνογραφίας, μωρίαν ὅμως· ἡ μωρία λοιπὸν αὕτη, εἰσαχθεῖσα ἤδη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔφερε τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα εἰς τινὰς νέους μας, ὥστε ὄχι συννοεῖ πείθει ἕκαστον νὰ δικαιολογήσῃ τὸν Γάλλον καὶ τὸν Remond, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπορήσῃ διὰ τὴν μετακλήσιν καὶ θαυματουργικὴν τῆς δυνάμιν.

Εὐ· Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐμπορεῖ πᾶς τις νὰ γνωρίσῃ ἅμα πατήσῃ τὸ πρὸ μικροῦ ἀνεγερθὲν εἰς τὴν πόλιν μας Ἑλληνικὸν θέατρον. Τούτου ἡ πλατεῖα κατὰ τινὰς ἡμέρας γέμει ἀπὸ νέους, πρὸ πάντων ἀπὸ ὑπαλλήλίσκους, καὶ, τίς ἤθελε τὸ πιστεῦσιν! ἀπὸ τοὺς φοιτητάς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀκόμη καὶ μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα, ἀπέχτησαν καὶ συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας πρὸς τὰς πρώτας ὑποκριτριάς· ὅθεν ὄχι μόνον μέσα εἰς τὸ θέατρον παραφέρονται, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς δὲν ἀκούει τις σχεδὸν ἄλλο τι μετὰ τῶν εὐφυῶν τούτων, εἰμὴ λογομαχίας περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης.

Οἱ σημερινοὶ νέοι μας οὗτοι, ἂν ἐξοῦσαν βέβαια εἰς τοὺς χρόνους τοῦ πονηροῦ Φιλίππου, ἤθελον τιμᾶσθαι παρ' αὐτοῦ πολὺ, διότι οὗτος ἄλλο μέσον ευκολώτερον δὲν ἐθεώρητε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ τοὺς Ἀθηναίους, παρὰ τὸ μέσον τῆς διαφθορᾶς, καὶ διὰ τοῦτο ὄχι μόνον ἡγάπα καὶ ἐτίμα τοὺς ζῶντας μὲ πολυτέλειαν, ἐν πότοις καὶ κύβοις, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοσμίους κατὰ τὰ ἥθη καὶ ἐπιμελουμένους ἀπεδοκίμαζεν· ὅθεν καὶ βλέπομεν, ὅτι διὰ νὰ ἐμφυχώσῃ τὴν διαφθοράν αὐτὴν εἶχεν ἀλληλογραφίαν μὲ τοὺς λεγομένους εὐφυεῖς, καὶ χρήματα ἐστελλεν εἰς τὴν ἑταιρίαν τῶν Διομέων, διὰ νὰ τοὺς παρακινή νὰ γίνωνται ἐτι ἀμελέστεροι καὶ κακοηθέστεροι, διότι ὄντες τοιοῦτοι ἤθελον καταφρονεῖν εὐκολὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των. Ὁ Διονύσιος, ὁ τύραννος τῆς Σικελίας, ἤθελον ὥστε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ ἦναι διεφθαρμένοι καὶ φαῦλοι, διότι ἀλλῶς ἀπαντοῦσε δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ τοὺς τυραννῇ. Κατὰ τὴν προθυμίαν λοιπὸν, τὴν ὁποῖαν βλέπομεν ἤδη ὅτι ἐδειξαν οἱ νέοι μας εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, ἀφίνοντες διὰ ταύτας καὶ μαθήματα καὶ ἄλλα, ἐμποροῦμεν νὰ ἐλπίσωμεν ἄλλο τι ἀπὸ αὐτοὺς, εἰμὴ τὴν κατάλυσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅσα οἱ πατέρες των μὲ τόσας θυσίας καὶ τόσα αἵματα ἀπέκτησαν; Οἱ Ἕλληνες, ὅτινες ἔχουν νὰ διατρέξωσι μέγα στάδιον, ἐμποροῦν νὰ μορφωθῶσιν εἰς τὰ θεάτρα, ἢ ἀναγκαιῶς πρέπει νὰ ἀφιερῶσιν ὅλως διόλου εἰς τὴν παιδείαν, εἰς τὴν βιομηχανίαν, πρὸς θεας καὶ εἰς τὴν γυμναστικὴν, διὰ νὰ ἀποκατασταθῶσι συγχρόνως πεπαιδευμένοι καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τοιουτοτρόπως, ἐνόοντες τὴν φρόνησιν μὲ τὴν ἀνδρίαν, νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον τοὺς προσδιώρισαν τὰ φωτισμένα φιλάνθρωπα ἔθνη;

Καὶ τί ἤθελον εἰπεῖν ἄρ' γε οἱ πατέρες των, ὅταν, ἀντὶ νὰ ἴδωσι τὰ τέκνα των φιλοτιμούμενα νὰ τελειώσωσι τὸν μέγαν σκοπὸν, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ οἱ πατέρες των ἤρχισαν, καὶ μέχρι τινὸς τὸν ἔφεραν εἰς πέρας, τὰ βλέπον συγχρόνως παράφρονα εἰς τὰ θεάτρα, χειροκροτοῦντα χωρὶς κῆμιν διάκρισιν, ἄλλα μὲν τὴν κυρίαν Ῥίταν, καὶ ἄλλα τὴν κυρίαν Ῥίτζ; Τί θέλουν λέγειν οἱ ξένοι, ὅταν μᾶς βλέπωσι χωρὶς αἰσθησιν καλοῦ, καὶ χωρὶς διάκρισιν; καὶ τὸ κυριώτερον, τί θέλουν συλλογίζεσθαι οἱ φρόνιμοι, ὅταν μᾶς βλέπωσι τόσον ἐκδότους εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις, καὶ παραμελοῦντας ὡς ἐκ τούτων καὶ τὴν παιδείαν μας καὶ τὴν ἀναγέννησίν μας;

Αἱ παράφοροι φωναὶ εἰς τὸ θέατρον, εἶναι τὸ ἄσμα, τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς χοροὺς των ἐμελλαν νὰ ψάλλωσιν οἱ νέοι μας οὗτοι; τὸ,

Ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα πολλὰ καὶ βέλους·

ἢ ἡ θεατρομανία εἶναι τὸ δεῖγμα τῶν χρηστῶν ἐλπίδων μας; Ἐντροπή, Ἑλληνόπουλα! ἡ διαγωγή σας αὕτη δὲν εἶναι ἐπαινετὴ· ὄνομα μόνον Ἑλληνικὸν φέρετε·

Αἰδώς, Ἀργεῖοι, καὶ ἐλίγχεα, εἶδος ἀγνητοῦ.

* Φορτικὴν κωμῆδιαν τὴν ὠνόμασεν ὁ Κοραῖς.